

Nämndens återkoppling på Planeringsförutsättningar 2026

Regionala utvecklingsnämnden

Fastställt i regionala utvecklingsnämnden den 4 september 2025 § 116

Rapport för återkoppling på planeringsförutsättningar

Nämndens bidrag till fullmäktiges mål

Regionala utvecklingsnämnden har regionalt utvecklingsansvar i enlighet med lag (2010:630) om regionalt utvecklingsansvar samt förordning (2017:583) om regionalt utvecklingsarbete. Regionala utvecklingsnämnden har regionfullmäktiges uppdrag att vara regionalt utvecklingsansvarig aktör. I nämndens reglemente förtydligas uppdraget närmare. Regionala utvecklingsnämnden stöds av en förvaltning som svarar för centrala verksamhetsområden som tillsammans bidrar till de mål som regionfullmäktige riktat till nämnden och de uppdrag i övrigt som vilar på nämnden. Regionala utvecklingsnämnden och dess förvaltning ska ta tillvara de intressen kopplade till regional utveckling som länets invånare, näringsliv, civilsamhälle, akademi, kommuner, myndigheter, föreningar och andra aktörer har. Se närmare beskrivet i bilaga 1 om nämndens uppdrag och förvaltning, samt hur respektive verksamhet bidrar till fullmäktiges mål.

Nämndens bidrag till genomförandet av fullmäktiges mål består i hög utsträckning av att bidra till att Västerbotten som län och region har så goda förutsättningar som möjligt för en hållbar utveckling över tid. Det bidrar bland annat till att öka länets attraktionskraft för invånare, näringsliv, akademi och andra aktörer. Region Västerbotten behöver ta nästa steg i att bidra till omställning mot ett hållbart samhälle, växla upp och på olika sätt rusta för en föränderlig omvärld. Resiliens – förmågan att hantera förändringar, återhämta sig och fortsätta utvecklas är ett viktigt begrepp i sammanhanget. De utmaningar och motgångar som den gröna samhällsomställningen mött under hösten 2024, med Northvolts konkurs i mars 2025, har inte förändrat förutsättningarna för eller nödvändigheten av omställning. De styrkor och möjligheter som finns i Västerbotten för en sådan omställning kvarstår. Den 8 augusti presenterades Lyten som ny ägare av Northvolt, och inledningsvis har signaler kommit om vilja att återanställa tidigare personal. Även om det är en längre process som väntar, uttrycker denna nyhet en vilja att ta om hand om de resurser som byggts upp de senaste åren i länet. De erfarenheter och lärdomar som gjorts under de senaste åren har satt fokus på sådant som behöver förändras för att möjliggöra utveckling i större skala. Ett exempel på hur detta tas om hand, är framtagandet av en regional handlingsplan som ska möjliggöra snabb mobilisering av relevanta aktörer vid större varsel eller omställningar i näringslivet.

Region Västerbotten kommer som organisation behöva rusta sig för att avsätta större del av de resurser som finns att tillgå för organisationen som helhet till grunduppdraget regional utveckling i framtiden. I jämförelse med andra regioner i Sverige, så avsätter Region Västerbotten förhållandevis lite egna resurser till regional utveckling. År 2024 har Region Västerbotten återigen hamnat på plats 17 vad gäller kostnad för regional utveckling totalt, mätt i kronor/invånare. För Västerbotten riktas 3 048 kronor/invånare till regional utveckling, att jämföra med 5 048 kronor per invånare för Riket (uppgift hämtad från Kolada). Med kostnad avses här bruttokostnad minus interna intäkter och försäljning till andra kommuner och regioner. Regional utveckling avser områdena Utbildning, Kultur, Trafik och infrastruktur, Allmän regional utveckling samt Politisk verksamhet avseende regional utveckling. I sammanhanget ska det också noteras att jämförelser

mellan olika regioner är svåra, då det bland annat är avhängigt hur regionerna valt att organisera sig. Vilka områden som faller inom regionala utvecklingsnämndens ansvar i Västerbotten framgår i bilaga 1 till denna rapport, och kan även förstås vid läsningen av denna rapport.

Utformningen av den kommande programmeringsperioden är av stor vikt för regionala utvecklingsförvaltningens fortsatta verksamhet ur ett annat perspektiv. Mycket talar för en minskad EU-finansiering av projekt, vilket skulle innebära en hårdare konkurrens om framtida projektmedel och möjligheten att realisera insatser för länets regionala utveckling för länets aktörer. Kännedom om det regionala utvecklingsuppdraget och hur regionala utvecklingsinsatser bidrar till att stärka länet behöver därför spridas – både internt inom Region Västerbotten och externt till invånare, samverkansparter, kommuner, myndigheter, akademi, näringsliv, civilsamhälle och andra aktörer.

Det finns även all anledning att ha uppsikt över ett antal utredningar som kan komma att få stor påverkan på regionala utvecklingsnämndens ansvarsområden. Ett första delbetänkande har lämnats i juni 2025 av SVESAM-utredningen "Utredningen för Sveriges sammanhållna utveckling". Slutbetänkande kommer att lämnas i juni 2026, och vad som slutligen blir av denna utredning är därmed ännu ej känt. Då utredningsuppdraget innebär att lämna förslag på hur den framtida regionala utvecklingspolitiken och landsbygdspolitiken ska inriktas och utformas, kan detta komma att påverka förutsättningarna för regional utveckling i Sverige. Fler exempel på utredningar nämns senare i rapporten.

Förberedelser inför verksamhetsåret 2026 kommer att genomsyras av att rusta för nästa steg i Region Västerbottens utveckling.

Regionplan och nämndplan endast en del av regionala utvecklingsnämndens samlade styrning

Utöver de mål som regionfullmäktige fastställt och riktar till nämnden under planperioden, utgår nämndens prioriteringar även från den regionala utvecklingsstrategin för Västerbotten 2020-2030 och andra sakområdesstrategier för länets utveckling. Under 2025 inleds en översyn av regionala utvecklingsstrategin för Västerbottens län. En reviderad regional utvecklingsstrategi kommer enligt plan att fastställas under våren 2026. De inspel och synpunkter som inhämtas under denna process kommer även att beaktas i nämndens fortsatta planering.

De nationella uppdrag som riktats till Region Västerbotten som regionalt utvecklingsansvarig aktör, de åtaganden som Region Västerbotten förbundit sig till i tecknade överenskommelser med länets kommuner om samverkan för regional utveckling, samt vad som i övrigt anges i fastställt reglemente för regionala utvecklingsnämnden är också styrande för det regionala utvecklingsuppdrag som Region Västerbotten har.

I reglementet har nämnden ett tydligt ansvar för att det finns samverkansstrukturer kring regionala utvecklingsfrågor mellan den regionala utvecklingsnämnden och länets kommuner. En överenskommelse om samverkan med länets kommuner har reviderats och förstärkts denna mandatperiod. Nämnden svarar även för övergripande samarbete och samråd mellan kommuner, organisationer, föreningar, myndigheter och andra aktörer som arbetar med regional utveckling. Region Västerbotten äger helt eller delvis 17 bolag. Regionala utvecklingsnämnden har för närvarande regionfullmäktiges uppdrag att utöva ägarrollen i fullmäktiges ställe när det gäller fjorton av dessa bolag. Se närmare bilaga Bolagens förutsättningar.

Nämndens planerade verksamhetsförändringar

Under den kommande planeringsperioden så kommer regionala utvecklingsnämndens verksamheter att på olika sätt rusta för omställning. En förändrad geopolitisk situation, osäkerhet kring EU:s fortsatta riktning, stora ekonomiska utmaningar för både Region Västerbotten och samverkansparter är exempel på skeenden som skärper behov av att kunna möta snabba förändringar. Nedan följer fler exempel. Region Västerbotten behöver ta nästa steg i omställningen till ett hållbart, robust och resilient samhälle. Det kommande planeringsåret rymmer en hel del osäkerhet vad gäller framtida förutsättningar för regional utveckling i

Västerbotten. Samtidigt behöver Region Västerbotten som regionalt utvecklingsansvarig aktör stärka sin beredskap för att möta länets behov tillsammans med andra aktörer både inom och utom länet. Det innebär att ompröva, prioritera, och stärka kapacitet för en utvecklad samverkan i Västerbotten. För att kunna rusta för att möta en snabbt föränderlig omvärld, behövs verktyg för att kunna orientera sig när osäkra förutsättningar råder och så långt som möjligt värdera vad som är känt respektive okänt inför framtiden och leda i förändring.

För att uppnå fullmäktiges mål behöver nämnden arbeta aktivt med påverkansfrågor. Viktiga delar i detta arbete bedrivs genom de mötesplatser som arrangeras varje år såsom, Västerbotten på Grand Hôtel, Mötesplats Lycksele, Västerbotten i Almedalen och Digitala Västerbotten. Här samlar Region Västerbotten berörda intressenter att delta eller närvara för att öka kunskapen och betydelsen av Västerbotten som tillväxtkraft för Sverige och EU. Mötesplatserna är en del i detta men Region Västerbotten bedriver också ett aktivt påverkansarbete året om där kontoren i Bryssel och Stockholm utgör viktiga plattformar. Här krokas Region Västerbotten arm med hela norra Sverige för att både spetsa och bredda påverkansarbetet. Nätverken via detta arbete blir allt fler och når tidigare och djupare in i beslutsprocesserna som har betydelse för Västerbottens tillväxt och attraktionskraft. Västerbotten ska fysiskt finnas på plats där samtalen och underlagen tas fram innan beslut fattas. Såväl inom EU som nationellt.

Strategisk analys, planering och uppföljning är en grundläggande del av det regionala utvecklingsuppdraget som det formuleras i lag och förordning. Den snabba samhällsomställningen och en snabb utveckling av digitala verktyg för analys och presentation av statistik ställer krav på att utveckla både framtagande och användning av ny kunskap för länets utveckling. Uppföljning av den regionala utvecklingsstrategin visar hur insatser bidrar till resultat.

Trygga uppväxtvillkor

För ett hållbart växande Västerbotten där människor vill bo, leva och verka, behöver invånarnas behov och bild av vad som utgör ett gott liv mötas. Barn och unga bör tidigt ges förutsättningar att vara delaktiga i att utforma sin framtid och är i detta hänseende att betraktas som en viktig resurs för en hållbar regional utveckling. Insatser som utvecklar och stärker samverkan med det civila samhället är fortsatt viktiga. Information och underlag som ger en bild av barn och ungas syn på regional utveckling kommer att bearbetas för att kunna ge en grund för fortsatta insatser. De regionala kulturverksamheterna i länet ska prioritera barn och unga i sitt arbete. Det innebär att barn och unga ska ges möjlighet att ta del av professionell kulturverksamhet samt möta konst och kulturformer i sin vardag. Den offentligt finansierade kulturen ska möta barn och unga på deras arenor och för att utjämna skillnader till kulturdeltagande behövs särskilda insatser genomföras i kommuner och områden där förutsättningar att skapa och ta del av kultur är begränsad. En viktig arena för kultur är folk- och sjukhusbiblioteken, där barn och unga har möjlighet att kostnadsfritt ta del av litteratur, konst och kultur.

En utmaning inför 2026 är kopplat till de åtgärder som vidtagits för att hantera fullmäktigeuppdrag som riktats till regionala utvecklingsnämnden om att minska personalkostnader. Beslutade åtgärder har kraftigt sänkt kapaciteten att arbeta med samordningsfrågor och då med särskilt fokus på målgruppen barn och unga. Region Västerbotten skiljer ut sig nationellt med en liten regional kulturadministration, samtidigt är Västerbotten den region som per capita mottar mest statliga anslag frånsett Region Skåne och Region Västra Götaland. Att följa de förordningar och villkor som hanteringen av statliga anslag innebär är ett omfattande arbete som förutsätter rimliga förutsättningar. Trots höga statliga anslag och potentialen att vara en modellregion innebär den minskade kapaciteten en konkret risk att tappa fart i utvecklingsarbetet jämfört med andra regioner. Det är och blir svårt att vara drivande i omställningsfrågor eller att delta i nationella samarbeten på jämbördiga villkor. Risken ökar för att möjligheter till samfinansiering med andra regioner, nationella satsningar, samverkan med universitet och forskning samt finansiering från EU-nivån, går om intet.

Inför 2026 kommer beslutade åtgärder om besparingar på personalkostnader till följd av de fullmäktigeuppdrag som riktats till regionala utvecklingsnämnden få stor inverkan på sjukhusbibliotekens arbete, och då främst på Alva kultur i Umeå där antalet tjänster dragits ner till två från tidigare tre heltider. Åtgärden kommer att innebära begränsningar i både utbud och tillgänglighet.

Goda levnadsvillkor

Omvärldshändelser de senaste åren har medfört en annan typ av medvetenhet om behovet av att vara rustad inför kriser och stärka beredskapen för olika typer av händelser. En ny global säkerhetsordning med krig i Europa, förekomsten av olika nationella intressen på platser av geopolitisk betydelse, demokratisk tillbakagång, extremväder. Behovet av, och möjligheterna med en grön omställning finns alltiämt. Omvärldshändelser som ger upphov till konsekvenser för ekonomiska förutsättningar, etablerade samarbeten, infrastruktur har stor påverkan på länets förutsättningar, men även Region Västerbottens möjligheter att fullgöra sina uppdrag.

Ökat fokus på säkerhet och civil beredskap

Länets näringsliv förväntas samverka med kommunerna ur ett beredskapsperspektiv, och det finns ett ökat fokus på livsmedelsbranschens konkurrenskraft med koppling till beredscapsfrågorna vilket alltiämt sätter de regionala livsmedelsförsörjningsfrågorna i fokus. Parallellt med genomförandet och uppföljningen av den regionala livsmedelsstrategin har också en ny nationell livsmedelsstrategi lanserats, som det regionala arbetet behöver ta hänsyn till.

Krisberedskap och civilt försvar får en allt större betydelse utifrån de förändringar som skett och sker utifrån det förändrade geopolitiska läget även inom andra områden. Kollektivtrafiken är en samhällsviktig verksamhet och på såväl kort, som lång sikt kommer arbetet med krisberedskap att vara centralt. Ökade krav ställs att klara av olika sorters samhällsstörningar. Ett antal förändringar sker och planeras ske på lagstiftningsområdet kopplat till kollektivtrafiken såväl som inom andra områden. Förändringarna kommer att innebära behov av att resurser finns för utökade krav. Samverkan på lokal, regional och nationell nivå kommer att präglade utvecklingen.

Den osäkerhet som finns globalt påverkar ekonomiska förutsättningar för det regionala utvecklingsuppdraget, men även tilltron till demokratiska institutioner och demokratiskt beslutsfattande. Samverkan är kanske viktigare än någonsin, men även mer komplext då resultatet av regionala utvecklingsinsatser kan komma att ifrågasättas. Inför 2026 kommer det att bli än viktigare att synliggöra de insatser som görs inom regional utveckling för att utveckla Västerbotten till länets invånare och olika aktörer inom och utanför länet. Olika insatser för att stärka civil beredskap och rusta för ett resilient samhälle kommer med stor sannolikhet att präglade det regionala utvecklingsuppdraget under 2026 och framåt.

Stärkt samverkan med civilsamhället

Civilsamhällets betydelse, och riskerna att det marginaliseras, tillhör också vad som betonats på senare tid - inte minst utifrån senare tiders rapporter som visar på en negativ trend med en oroligare samtid och minskad tillit till de demokratiska processerna och upplevd möjlighet att utöva inflytande över politiska beslut. Region Västerbotten har för att stärka samverkan med civilsamhället ingått två avsiktsförklaringar, dels med Samforma och dels med Youth 2030 Movement, som följs upp och utvärderas. Inga riktade medel är dock avsatta för denna samverkan i dagsläget. Samforma är en paraplyorganisation som samlar idéburna organisationer i Norrbotten och Västerbotten. De utgör därmed en samlad kontakt mot övriga civilsamhällsorganisationer för att möjliggöra ett strukturerat och inkluderande arbete. Youth 2030 Movement beskriver sig som en rörelse av demokratiaktivister, unga ledare, barnrättskämpar och allierade vuxna som arbetar för att skapa mötesplatser mellan vuxna beslutsfattare och unga för att ge unga inflytande, och den stärkta samverkan syftar till att öka ungas delaktighet i regional utveckling.

Region Västerbotten och Folkbildning Västerbotten har tillsammans tagit fram en överenskommelse som gäller för åren 2024-2026, med utgångspunkt i folkbildningens

viktiga roll för regionens utveckling. Det övergripande syftet som beskrivs i överenskommelsen är att genom en ökad samverkan bidra till att Västerbotten har en attraktiv och hållbar livsmiljö. Västerbotten har en stark folkbildningstradition, folkbildningen organiserar och finansierar en stor del av amatörkulturen i länet, med sin lokala förankring och geografiska spridning når den en stor del av befolkningen. I enlighet med den regionala kulturplanen finns ett behov av att fortsatt stärka folkbildningens roll i det regionala utvecklingsarbetet och dess betydelse för kompetensförsörjningen i länet. Folkbildningens integrationsfrämjande arbete, kompetensförsörjningen och förmåga att snabbt ställa om på områden där det råder brist på arbetskraft är betydelsefull för länet. Villkoren för folkhögskolor och studieförbund är under stark förändring mot stärkt statlig kontroll i kombination med minskande statlig finansiering. Folkbildningsrådet fördelar statsbidrag till folkhögskolor och studieförbund. Utöver detta utgår bidrag från Region Västerbotten till mobilitetsersättning i enlighet med SKRs nationella överenskommelse.

Biblioteken som plattform för samhällets beredskapsarbete

Utifrån det rådande omvärldsläget kommer sannolikt bibliotekens roll som informationspunkter i händelse av kris eller krig att stärkas. Biblioteksutveckling Västerbotten utbildar och fördjupar kunskaperna om krisberedskap. Det handlar både om konkreta krisplaner och samverkan med kommunernas krissamordnare till mer långtgående perspektiv inom områden som fri åsiktsbildning, hotet mot demokratin och medie- och informationskunnighet. Arbetet kommer fortsätta under 2026 samt sannolikt intensifieras.

Utifrån den pågående utvecklingen inom kultursamverkansmodellen med utgångspunkt i utredningen Kultursamhället – utvecklad samverkan mellan stat, region och kommun SOU 2023:58 avses kommunernas roll, ansvar och betydelse i modellen stärkas. Kommunerna bär upp stora delar av det offentligt finansierade kulturlivet men har i vissa avseenden begränsat inflytande. Utredningen Kultursamhället betonar att kommunernas betydelse behöver stärkas genom bland annat en strukturerad samverkan med den regionala och statliga nivån. Samtidigt varierar kommunernas förutsättningar, resurser och engagemang, vilket kräver att regionerna utvecklar sin kapacitet att hantera en mer mångfacetterad kommunal medverkan oavsett sina förutsättningar. För att modellen ska fungera långsiktigt och jämlikt måste regionerna ha förmåga att stödja olika typer av kommuner och skapa hållbara former för samverkan inom en alltmer komplex kulturpolitisk struktur. Det är oklart hur denna utredning kommer att påverka, remisstiden gick ut 27 mars 2024 och har ej genomgått lagrådsremiss ännu.

De svenska, liksom de norska och finska, sanningskommissionerna pekar på en historisk skuld till urfolket och finstalande minoriteter. De grupperna har en svag kulturell infrastruktur i Sverige idag visavi majoritetssamhället. I enlighet med den regionala kulturplanen ska Region Västerbotten bidra till att tillgängliggöra, synliggöra och stödja urfolket samernas och övriga nationella minoriteters kulturer inom befintliga och nya strukturer. Ett exempel är Biblioteksutveckling Västerbotten som de kommande åren vill stärka det samiska perspektivet inom kulturverksamheten, dels genom att stötta den samiska biblioteksbusen Julla Májja, dels genom ett stort interregionalt Bokstartsprojekt (Miessie) som syftar till att stärka samiskan som språk för de allra minsta barnen (0-3 år). Samarbetet sker i nära samarbete med kommuner i länet.

Planering för att stärka Västerbotten som ett kreativt filmvän

Film i Västerbotten för dialog med kommuner om att tillsammans initiera en filmfond i Västerbotten för finansiering av långfilm och tv-drama. Västerbotten saknar till skillnad från exempelvis Norrbotten och Västernorrland en regional filmfond. Det medför att filmskapare från Västerbotten tvingas att förlägga produktioner utanför Västerbotten samt att filmers vars handling utspelar sig i Västerbotten spelas in i andra delar av Sverige. Filmbolag från Västerbotten har svårt att konkurrera med bolag från län med filmfond, samtidigt som filmskapare och filmarbetare tvingas att flytta till län med fler arbetstillfällen.

Ett attraktivt och hållbart Västerbotten

Den unika samverkansstruktur som Region Västerbotten och länets kommuner byggt upp tillsammans ska värnas och stärkas. Under den kommande planeringsperioden ska Region Västerbottens samverkan med länets kommuner om regional utveckling fortsätta stärkas och utvecklas. Samverkan med länets kommuner behöver beakta de variationer i behov och förutsättningar som finns hos respektive kommun. Samverkan är grunden inom det regionala utvecklingsarbetet och behöver ständigt utvecklas mellan Region Västerbotten och länets kommuner. Kommunerna har i den samverkansstruktur som Region Västerbotten samordnar och stödjer, lyft frågan om Västerbottens minskande födelsetal och behovet av att långsiktigt stärka den demografiska utvecklingen och behovet av ökad kunskap om regionalt utvecklingsarbete och dess effekter för länets långsiktiga utveckling. En utredning genomförs under hösten 2025 som kan bidra till detta arbete framledes.

Samhällsplanering, miljö och klimat

Med nära koppling till kommunerna finns några återkommande forum på olika nivå inom samhällsplaneringsområdet. Det första är det strategiska rådet för samhällsbyggnad, som består av representation från Region Västerbotten samt representation av kommunchefen. Rådet sammanträder minst fyra gånger per år och syftet är att möjliggöra långsiktig strategisk planering och tidig förankring mellan Region Västerbotten och länets kommuner inom samhällsplanering och närliggande områden. Det andra forumet består av ett nätverk för kommunala samhällsplanerare, Västerbottens planeringsnätverk, som Region Västerbotten driver tillsammans med Länsstyrelsen Västerbotten. Syftet med nätverket är att stärka kompetenser, erbjuda möjligheter till erfarenhetsutbyten och möjligheter till synkronisering av planeringsprocesser för att tillsammans bli starkare i samhällsplaneringsarbetet, inkluderande attraktiva livsmiljöer, hållbar utveckling, bostadsbyggande och industrietableringar vilket även är områden där målkonflikter kan uppstå. Ytterligare samverkansgrupper finns kring VA, avfallshantering och räddningstjänst. Dessa senare samverkansgrupper kommer under inom kort att utvärderas då avtalsperioden löper mot sitt slut och framtida former behöver ses över. Nämnas kan i sammanhanget att vattenfrågor ser ut att få stort utrymme de närmaste åren på EU-nivå, vilket kommer att få stor betydelse för många verksamheter i Västerbotten (så som kommunal VA-försörjning, vattenkraft, industri samt skogs- och jordbruk).

Omställningen till ett fossilfritt och mer resurssnålt samhälle kräver en starkt fysisk planering på flera nivåer, och på senare tid har förväntningarna på regionerna att delta i och bidra till den fysiska planeringen ökat. Begreppet regional strategisk planering (vilket i praktiken avser regional fysisk planering) har kommit att ställas i förgrunden från nationell nivå. Region Västerbotten har redan genomfört en pilotstudie inom området för att kartlägga behov och möjligheter. Samverkan sker även tillsammans med övriga regioner, särskilt de fyra nordliga, för att undersöka hur regionerna skulle kunna stötta varandra i det vidare arbetet. Regionala utvecklingsförvaltningen har också fått i uppdrag från regionala utvecklingsnämnden att ta fram en agenda för regional fysisk planering för Västerbottens del. Detta arbete sammanfaller väl med de ökade kraven på teknisk utveckling gällande samhällsplanering, där översiktsplaner, detaljplaner, infrastrukturplanering med mera behöver digitaliseras och data göras tillgänglig och delbart. Det medför också behov av kompetenshöjningar inom till exempel GIS.

Det finns också en ökad medvetenhet om att det fysiska rummet och de gestaltade livsmiljöerna påverkar samhället samt människornas hälsa och välbefinnande. Mycket av forskningen har fokuserat på städer och tätbebyggda områden, och regeringen presenterade under 2025 även "Ny strategi för levande och trygga städer". Mindre uppmärksamhet har ägnats åt frågan i glest bebyggda miljöer där avstånden mellan människor och samhällstjänster är längre. Frågan om attraktiva samhällen gäller dock även de glesbygder och landsbygder som finns i Västerbotten som behöver innefattas inom samhällsplaneringsområdet.

Landsbygd har kommit att stå allt mer i fokus vad gäller samhällets robusthet och betydelse för den gröna omställningen, inte minst utifrån att mycket naturresurser återfinns i dessa områden så som jordbruk, skogsbruk, mineraler och energiutvinning. Utmaningar och möjligheter med

detta, och kopplingen till beredskapsfrågan, är intressant att utforska vidare utifrån samhällsplanering och regional utveckling.

Stöd för ett attraktivt och hållbart Västerbotten

Omvärldsläget med krig, handelskrig och konjunkturläget kan påverka företagens investeringsvilja men också öka behovet av företagsstöd framåt. Det är därför viktigt att Region Västerbotten har aktuella och behovsorienterade företagsstödserbjudanden för att snabbt kunna stötta upp företag där så krävs. Även fortsättningsvis krävs ett fokus på att stötta företag i Västerbottens inland och stöd till kvinnligt företagande. Genom fortsatta ramprojekt inom företagsstöd med medel från ERUF (Europeiska Regionala UtvecklingsFonden) ges möjlighet att fortsätta förstärka förutsättningarna till stöd samt riktade insatser där så krävs för länets utveckling.

Vad gäller insatser kopplade till kommersiell service avslutas projektet Stärk kapacitet för kommersiell service i Västerbotten under första delen av 2026 vilket innebär att arbetet behöver anpassas inom ordinarie verksamhet om inte staten skjuter till ytterliga medel. En landsbygdsgrupp har internt inom RUF bildats med medlemmar över verksamhetsgränserna vilket kan vara en styrka gällande det framtida arbetet med kommersiell service.

I samband med aktualiseringen av RUS kommer också Agenda för hållbar finansiering som styr stödgivningen inom regional utveckling att behöva revideras. Agenda för hållbar regional finansiering samlar relevant information om regional finansiering, både företagsstöd och projektmedel. Agendan ska belysa ansökningsprocessen för den sökande samt understödja beredning av ärenden och beslutsfattande om hur de statliga regionala tillväxtmedlen ska användas. Genom användning av agendan skapas lika förutsättningar och transparens för den regionala finansieringen kring vad som kan finansieras, vilka krav som ställs och hur finansiering följs upp. Agenda för hållbar regional finansiering fastställs av regionala utvecklingsnämnden som prioriterar regionala utvecklingsinsatser utifrån agendan.

Med anledning av förändringar i förordningen (2022:1379) om förvaltning av program för vissa EU-fonder så kommer strukturfondspartnerskapet, som beslöt om bindande prioriteringar för förvaltande myndighet för ERUF och ESF, att upphöra under hösten 2025. Istället kommer strategiska partnerskap inrättas. Det nya arbetssättet med det strategiska partnerskap innebär att verksamheten i större utsträckning kommer behöva arbeta på ett annat sätt än tidigare. Det strategiska partnerskapet har ingen beslutande och prioriterande roll utan ska bidra med input till utlysningar och genomföra uppföljning. Samtidigt förändras regionalt utvecklingsansvarigas roll, genom att man ska yttra sig direkt till förvaltande myndigheter inför att förvaltande myndighet tar beslut om prioriteringar.

Att gå från strukturfondspartnerskap till strategiska partnerskap bedöms leda till behov av ett mer strategiskt arbete inom regionala utvecklingsförvaltningen kring styrning av nyttjande av projektmedel, såväl regionala som EU-fonder med målsättningen att bättre fånga upp länets behov och identifiera vita fläckar, geografier och områden där projektmedlen hittills inte eller enbart delvis nått.

För Västerbotten är utformningen av EU:s långtidsbudget och sammanhållningspolitik särskilt betydelsefull. Trots osäkerheter om framtida inriktning tyder signaler från ledande EU-analytiker, som Draghi och Letta, på ett ökat fokus på konkurrenskraft och effektivisering. Detta kan få både positiva och negativa konsekvenser för Region Västerbottens utveckling, då diskussioner förs om en mer centralstyrd politik och fonder samt att det finns en osäkerhet kring regional och lokal involvering. De förslag som diskuteras och läggs fram följs noga och påverkas aktivt, för att vara till störst nytta för länet. Västerbotten är i dagsläget väl positionerat för att möta framtidens utmaningar och ta tillvara på nya möjligheter i och med ett aktivt engagemang och nätverk på EU-nivån samt även starka kopplingar till nationella aktörer.

Västerbotten som en plats att besöka, leva och utvecklas på

Fortsatta insatser som synliggör Västerbotten som en plats att besöka, leva och utvecklas på som attraherar både besökare och nya invånare är viktiga. Västerbottens framtid kan stärkas genom att utveckla bilden av norra Sverige i omvärlden och vad Västerbotten kan erbjuda i synnerhet. Därför är fortsatta insatser som synliggör Västerbotten som en plats att besöka, leva och utvecklas på som attraherar både besökare, nuvarande och nya invånare, samt etableringar och investeringar viktiga. Regional turism har sedan ett par år tillbaka redan påbörjat en utveckling där fokus ligger på att bidra mer till regionens utveckling och till bilden av Västerbotten utifrån den gemensamma kraftsamlingen för besöksnäringens aktörer. Fokus ligger dels på att utveckla hållbar turism, dels på att kommunicera det till omvärlden. Detta kan stärka både stolthet hos Västerbottens aktörer och även bidra till att locka människor till Västerbotten.

På kort sikt ligger fokus på att sprida den metod för hållbar turism som Region Västerbotten utvecklat för att arbeta systematiskt och strategiskt. Allt fler regioner vill ta del av arbetet, möjligen kan Region Västerbotten och Regional Turism bidra till ett mer enat arbetssätt nationellt. Kommunikationsinsatser är viktiga – dels att berätta om det arbete som görs, men framför allt kommunicera Västerbottens styrkor som resmål.

På längre sikt behöver verksamheten ta ännu mer hänsyn till ett troligt ökat intresse från omvärlden när det gäller besöksmål i Norden. Klimatförändringar och oroligheter i omvärlden är sådana faktorer som påverkar resmönster och redan nu väljer fler människor från södra Europa att besöka nordiska länder till exempel. Detta medför att Västerbotten behöver vara rustade för att hantera större mängder besökare, vilket kan medföra störningar och slitage på naturen, lokalbefolkningen, lokal kultur, tillgången till besöksmål, leder och annan mark bland annat.

På lite längre sikt kommer sannolikt någon form av certifiering krävas för att vara trovärdiga och valbara för kommande besökare. Nya direktiv från EU visar samma tendenser, fler och tydligare bevis krävs av destinationer och aktörer och för att hållbarhetspåståenden ska vara trovärdiga måste de vara mer än löften – de måste bevisas, mätas och rapporteras transparent.

Fortsatt fokus på digital kompetens och delaktighet

Digitalisering har länge varit en megatrend men har nu blivit en självklar och omfattande del av samhället, likt elektrifieringen. Trots detta varierar graden av digitalisering mellan branscher och organisationer. AI:s praktiska användning har ökat, men medför också risker som AI-genererad desinformation och cyberhot. Geopolitiska förändringar i kombination med nya regleringar avseende cybersäkerhet och datahantering kräver omfördelning av resurser och nya kompetenser, vilket särskilt utmanar mindre aktörer i Västerbotten. Kommunerna möter ökade krav på digital service dygnet runt samtidigt som de hanterar demografiska förändringar och rekryteringssvårigheter. Ledarskap och beställarförmåga är viktiga för att driva digital transformation inom såväl offentlig som privat sektor.

Det regionala arbetet med att främja digitalisering utgår från den regionala digitaliseringsstrategin för Västerbotten 2022-2030 (RDS). I strategin är digital transformation det övergripande målet som ska uppnås genom fem identifierade och prioriterade fokusområden. Avsikten är att under 2026 aktualisera och revidera strategin utifrån den nya nationella digitaliseringsstrategin för Sverige och en snabbt föränderlig och osäker omvärld som ändrar förutsättningar och kravbilder.

Ett exempel på fokusskiftet som detta medför innefattas i den digitala infrastrukturen där bredbandsutbyggnad nu ersätts av begreppet konnektivitet. Efter 30 år av kontinuerlig utbyggnad av det fasta och mobila bredbandsnätet så kommer fokus framöver vara att stärka och utveckla såväl resiliens som robusthet i existerande infrastruktur. Syftet är att garantera funktionalitet i såväl vardag som kris. Precis som annan infrastruktur behöver den digitala infrastrukturen underhållas och ibland även renoveras. Det kommer att medföra reinvesteringar och då det fasta bredbandsnätet i Västerbotten till största del offentligt ägd kommer kostnaderna till stor del att belasta kommunerna.

Kommunerna i Västerbotten har under 30 år samverkat inom digitaliseringsområdet på olika sätt, från utbyggnaden av bredband som började 1995 till att stå på tröskeln till en AI baserad

samhällsutveckling. Ett skifte som många bedömer kommer att få större inverkan på samhället än vad Internet haft. Samverkan mellan kommunerna i Västerbotten har medfört att invånare i mindre kommuner har kunnat erhålla välfärd och service till en betydligt högre grad än vad som skulle ha varit möjligt för en enskild kommun. Kommunernas samverkan inom digitaliseringsområdet leds och administreras i dag av Region Västerbotten genom ett strategiskt råd. Denna samverkan som kommer att behöva utvecklas för att möta framtida behov och krav som beskrivits här ovan. Sannolikt kommer samarbeten och delade tjänster över kommungränser förmodligen vara en nödvändighet. Ett fortsatt fokus på digital kompetens och delaktighet på såväl individ som organisatorisk nivå kommer att vara avgörande för att såväl offentlig sektor som näringsliv och andra aktörer ska kunna tillgodogöra sig de möjligheter som digitalisering och AI medför.

Infrastruktur

De stora industriinvesteringarna i norra Sverige fortgår alltså. En ny kartläggning som gjorts av Accelerationskontoret visar att det pågår eller planeras investeringar i svensk industri till ett värde av 803 miljarder kronor. Av dessa 803 miljarder kronor investeras 517 miljarder i de fyra nordligaste länen framför allt inom nyetableringar, tekniksiften och expansioner i fossilfri stålproduktion, vätgas, batterifabriker och gruvor vilket innebär stora behov av satsningar på infrastrukturen i Västerbotten och omgivande län. Expansionen som sker är beroende av infrastrukturlösningar, det vill säga infrastrukturlösningar förmår omhänderta växande volymer av gods. Kapacitetsbristen försvårar för målsättning om att flytta godstransporter bort från vägar till järnvägar och sjöfart, inte minst uppmärksammas detta av länets näringsliv.

Kriget i Ukraina, växande stormaktsrivalitet och sårbara leveranskedjor har förändrat förutsättningarna i grunden. En förändrad geopolitisk situation har medfört att det öst-västliga stråket ur ett gränsregionalt Nordiskt perspektiv blivit allt viktigare. Under våren har ett positionspapper undertecknats av aktörer längs stråket i Norge, Sverige och Finland med en avsikt att utveckla stråket Vasa- Mo i Rana. Ett av de tydligaste exemplen på detta är att Finland aktivt verkar för en fast förbindelse mellan Vasa och Umeå. Ett fortsatt aktivt påverkansarbete för en upprustning och elektrifiering av Tvärbanan Hällnäs-Storuman är en viktig pusselbit i att sörja för godstransporter samt för att i framtiden möjliggöra persontrafik på sträckan, samt vikten av att kunna nå de isfria Atlanthamnarna i Norge för att säkerställa godstransporterna.

Under våren gav Regeringen besked om byggstartsbeslut för samtliga sträckor på Norrbottenbanan mellan Umeå och Skellefteå. Färdigställandet av Norrbottenbanan är en avgörande pusselbit för en hållbar utveckling av Västerbotten och för att tillgodose kapaciteten för såväl godstransporter som persontrafik. Som en del av den Botniska korridoren, är Norrbottenbanan i sin tur även en del av EU:s stomnätsskorridor Skandinavien-Medelhavet. I den av Europaparlamentet nyligen uppdaterade europeiska transportplanen för att slutföra kritiska transportprojekt inom det transeuropeiska transportnätet (TEN-T). Det innebär att det högst prioriterade stomnätet ska vara klart till 2030, ett utvidgat stomnät ska vara klart till 2040, och det mer heltäckande nätet ska stå klart senast 2050. I den nya förordningen tas större hänsyn till militära behov när infrastruktur byggs eller uppgraderas. I samband med revideringen har ett stort antal viktiga noder inkluderats i norra Sverige. Det kan tyckas som att 2030-2050 är långt bort, men då bör betänkas att den nationella kapaciteten att bygga järnväg är begränsad. Erforderliga nationella beslut brådskar, med andra ord.

Region Västerbotten behöver fortsätta bedriva ett aktivt påverkansarbete på EU-nivå genom bland annat EFNS (Europaforum Norra Sverige) samt deltar aktivt i de gränsöverskridande nätverken CPMR (Conference of Peripheral Maritime Regions of Europe), Kvarkenrådet och Scandria Alliance som samtliga samarbeten är av betydelse för utvecklingen av länets transportsystem.

Under våren har blickarna även vänts mot det krisande inrikesflyget där minskat resande, framför allt inrikes, riskerar att påverka framför allt norra Sverige oerhört negativt. Redan idag har vi fått se nerskärningar av kapaciteten i flygstolar från såväl Umeå som Skellefteås flygplatser.

Inrikesflygets betydelse för norra Sverige är fortsatt stor, främst på grund av de långa geografiska avstånden och den glesa befolkningen. Flyget möjliggör snabba och tillförlitliga resor för arbete, utbildning, myndighetsutövning och sjukvård, särskilt där andra transportalternativ är begränsade eller tidskrävande. För det regionala näringslivet, särskilt inom industri och gruvsektor, är goda flygförbindelser en förutsättning för kompetensförsörjning, affärsresor och etableringar. Utan fungerande inrikesflyg med en tillgänglighet till Stockholm som möjliggör över dagen resor riskerar regionens utvecklingsmöjligheter att hämmas. Detta gör flyget till en mycket viktig pusselbit i den samhällsbärande infrastrukturen.

Den regionala kollektivtrafiken

Region Västerbottens arbete med utvecklingen av kollektivtrafiken sker med utgångspunkt i antaget regionalt trafikförsörjningsprogram för Västerbottens län 2025—2031. Programmets fem mål inom områdena ökad marknadsandel, minskad klimatpåverkan, utvecklad geografisk tillgång till kollektivtrafik, förbättrad tillgänglighet och en attraktiv kollektivtrafik skapar en tydlig väg framåt.

I programmet utpekas ett antal möjliga fokusområden inom vilka insatser skulle kunna skapa möjlighet till en utvecklad allmän kollektivtrafik och ökat kollektivt resande. Arbete inom fokusområdena behöver ske i samverkan mellan Region Västerbotten och länets kommuner

- Utvecklad trafik i starka stråk och områden där det finns potential till ökat resande
- Utveckling av den anropsstyrda trafiken för att stärka mobiliteten i hela länet
- Utökad andel allmän kollektivtrafik som täcker behov som idag tillgodoses av trafik som kräver tillstånd för att kunna användas
- Stärkt samspel mellan exempelvis bebyggelseutveckling, infrastruktur och kollektivtrafik för att ge en tydlig inriktning för samhällsplaneringen
- Forskning och utveckling inom kollektivtrafikområdet

Förändringar och osäkerhet kopplat till miljökrav för kollektivtrafiken skapar planeringsmässiga och finansiella utmaningar. Den framtagna drivmedelsstrategin för kollektivtrafiken i Västerbotten skapar en grund för fortsatt arbete, men omställningen från fossila drivmedel kommer att kräva samverkan och samplanering mellan länets kommuner och Region Västerbotten för att nödvändiga resurser ska kunna finnas, liksom en gemensam målbild och tidplan för förändringen.

Utmaningarna med kompetensförsörjningen inom kollektivtrafiken kvarstår och kommer att kräva fortsatta insatser på såväl kort som lång sikt. Länstrafikens beviljade projekt kommer att skapa förutsättningar att arbeta med förutsättningarna för kompetensförsörjning i Västerbotten på kort sikt. Det av Region Västerbotten nybildade Branschråd Transport skapar en gemensam arena för att stärka transportbranschens attraktivitet, samverkan inom viktiga fokusområden såsom utbildning, karriärväxling och kompetensbehov.

Kompetensförsörjning

Region Västerbottens Agenda för kompetensförsörjning lyfter tre utvecklingsområden med nödvändiga komponenter för att stärka förutsättningarna inom det regionala utvecklingsansvaret och bidra till ett sammanhållet kompetensförsörjningsarbete inom Västerbottens län. Det handlar om ett sammanhållet kompetensförsörjningsarbete där aktörer arbetar med gemensam kraft för att hantera både kända och nya utmaningar, livslångt lärande och en befolkning som är rustad för ett arbetsliv i förändring samt det goda arbetsgivarskapet och kapacitet för kompetensattraktion lokalt, nationellt och internationellt.

I en tid då arbetsmarknaden är i stor svängning behövs ett fokuserat och samlat kompetensförsörjningsarbete. Västerbotten har gått från rekordlåg arbetslöshet till en snabbt föränderlig arbetsmarknad, där industrins omställningar – inte minst kopplat till Northvolt – skapar nya utmaningar. De omfattande uppsägningar som gjorts på grund av konkursen har stor påverkan på bilden av Västerbotten.

För personer som kommer från tredje land är situationen extra pressad då regelverket endast möjliggör att fortsatt stanna i landet om nytt arbete erhålls inom tre månader. 90-dagarsregeln för arbetskraft från tredje land blir särskilt snäv när det gäller ett stort antal uppsagda samtidigt på samma ort. Andra arbetsgivare, framför allt små och medelstora företag, har visserligen kompetensbehov, men upplever höga trösklar inför att anställa icke-svenskspråkig personal. Här behövs stöd för att möjliggöra för de lokala företagen att kunna rekrytera och matcha kompetensen för att därigenom möjliggöra att behålla värdefull kompetens som vill bidra till Västerbottens utveckling och växtkraft. Detta kan bland annat möjliggöras genom riktade insatser. Genom språktjänster och interkulturell kompetensutveckling hos arbetsgivare skapas bättre förutsättningar för att ta tillvara den potential som internationella medarbetare erbjuder. För att vidare även fortsättningsvis kunna attrahera och behålla internationell kompetens krävs även ökad mottagarkapacitet, ett breddat rekryteringserbjudande som inkluderar lösningar för medföljande familj, boende, språkstöd och social inkludering.

För att nu än mer proaktivt och snabbt kunna agera vid större varsel eller omställningar i näringslivet aktiveras numera en regional handlingsplan som möjliggör snabb mobilisering av relevanta aktörer. Genom att analysera läget, samordna insatser och agera gemensamt kan regionen snabbt möta förändrade kompetensbehov och stärka omställningsförmågan i berörda kommuner. Handlingsplanen bygger på etablerade samverkansstrukturer mellan kommuner, myndigheter, utbildningsaktörer och näringsliv.

För många invånare i norra Sverige är avståndet till traditionella utbildningsinstitutioner ett hinder för att få tillgång till utbildning och kompetensutveckling. Fortsatt utvecklingsfokus på länets lärcentrum kan erbjuda en lösning på detta problem genom att erbjuda tillgång till utbildningsresurser och stöd lokalt. Vad gäller möjligheterna att attrahera och behålla kompetens kan det konstateras att endast en begränsad andel av studenter som kommer från andra län och studerar vid universiteten i Västerbotten väljer att stanna kvar och etablera sig på arbetsmarknaden i länet efter examen. Insatser för att öka andelen av dessa studerande som väljer att stanna kvar bör därför prioriteras. Det är också avgörande att stödja företagen att skapa relationer med potentiella medarbetare redan under deras studietid, exempelvis genom praktik, mentorskap och examensarbeten.

Företagen i Västerbotten behöver även stöd för att arbeta med deras identifierade behov och samla dessa i en strategisk kompetensplanering vilket inkluderar att kartlägga behov och utbud av kompetenser i verksamheten samt att minska behovet av extern rekrytering av svårrekryterade kompetenser genom intern rörlighet, internutbildning och validering. Det är även viktigt att kartlägga alternativ till rekrytering, såsom att dela funktioner mellan organisationer, samverka kring tjänsteköp eller nyttja digitala lösningar.

Västerbotten rymmer även större arbetsmarknader i kustregionen, vilket skapar varierande förutsättningar inom länet. Beslutet om byggstart för Norrbottenregionen öppnar till exempel upp för en större, mer sammanlänkad arbetsmarknadsregion längst kusten som skapar både direkta kompetensförsörjningsbehov i form av kompetens/arbetskraft för att bygga ut Norrbottenregionen såväl som behov av i tid, på ett organiserat sätt, planera för hur kommande utökad arbetsmarknadsregion påverkar regionens företag, nyetableringar och utbildningsaktörer. Norrbottenregionen medför nya pendlingsmöjligheter och kan ge möjlighet att attrahera såväl som att samnyttja kompetens men det kommer även till viss del bli en ökad konkurrens om kompetensen i och med den nya utökade arbetsmarknadsregionen.

Under våren 2025 gjordes en uppstart av Kompetensråd Västerbotten som är ett strategiskt initiativ för att stärka länets konkurrenskraft genom att förbättra matchningen mellan

utbildningsutbud och arbetsmarknadens behov inom gymnasial utbildning. Det är en plattform för dialog mellan skolhuvudmän, branscher och näringsliv. Syftet är att förbättra matchningen mellan utbildningsutbud och arbetsmarknadens behov i Västerbotten, ett gemensamt arbete för en bättre kompetensförsörjning i länet. Kopplat till Kompetensrådet har även branschråd bildats. Branschrådets syfte är att samla representanter från näringsliv, utbildningsanordnare och andra aktörer inom en specifik bransch för att gemensamt identifiera kompetensbehov, stärka samverkan och öka attraktionskraften för utbildningar. De fungerar som rådgivande forum till det övergripande kompetensrådet och bidrar till att skapa relevanta och långsiktiga lösningar för kompetensförsörjningen inom respektive sektor.

Det strategiska rådet för kompetensförsörjning ska vara ett stöd för kommunchefsforum i frågor som rör kompetensförsörjning och samverkan mellan kommunerna i Västerbotten inom området. Det strategiska rådet kan utgöra en samlande nod för kommunerna i Västerbotten för utveckling och samverkan inom kompetensförsörjningsområdet, samt vara en kapacitetshöjare i arbetet att möta kompetensförsörjningsutmaningarna inom den gröna omställningen, etableringar, kommunernas välfärd, mm. I Norrbotten och Västerbotten behövs det till exempel inom välfärdssektorn 35 000 personer bara de närmaste två åren och det finns ett stort behov av kompetensutveckling och utbildning, både av befintliga medarbetare och nyrekryteringar).

Utbildning

Region Västerbotten och kommunerna i Västerbotten samverkar sedan lång tid tillbaka inom utbildning inom spannet förskola till vuxenutbildning. Det är nödvändigt att behålla den organisation som finns inom utbildningsområdet i Västerbotten med nätverk och mötesplatser för förvaltningschefer och utbildningspolitiker för att hålla en hög beredskap och kapacitet för både omställning inom utbildningsområdet och för att främja ett livslångt lärande i länet inom alla nivåer.

Mediacenter vid Region Västerbotten fortsätter att driva arbetet med att utveckla fjärrundervisningen i Västerbotten. Detta för att Västerbottens elever skall få en likvärdig utbildning av god kvalitet oavsett var de bor. Arbetet med att utveckla fjärrundervisningen tillsammans med kommunerna i Västerbotten sedan 2016 har lett till en höjd kapacitet i länet när det kommer till möjligheterna att vara flexibla och snabbt kunna ställa om vid behov när förutsättningar ändras vid exempelvis etableringar, varsel och likande. Fjärrundervisningen är ett viktigt verktyg för att skapa utbildningsmöjligheter även för de som inte kan ta sig till ett universitetscampus av olika skäl. Det är också en viktig faktor när det kommer till livslångt lärande.

Stor osäkerhet kring EU:s framtida riktning

Det råder en stor osäkerhet kring EU:s framtida riktning. Samtidigt pekar de underlag och rapporter som finns för sammanhållningspolitiken på ett skifte där konkurrenskraft och effektivisering ser ut att bli några av ledorden i den kommande inriktningen. Smart specialisering tycks av allt att döma vara en fortsatt viktig drivkraft för regional utveckling och allt mer fokus tycks läggas på interregionalt samarbete och kopplingar för att möta samhällsutmaningar.

EU-kommissionen har under de senaste åren lanserat en rad olika initiativ med syfte att bidra till ett samordnat innovationsekosystem som länkar samman innovationsinsatser, som tydligare ska bidra till att genomföra EU:s politiska agenda. Region Västerbotten har i detta arbete utsetts till en av Europas 151 Regional Innovation Valleys (RIV) som ska verka för att sprida och stärka innovationspotentialen genom samverkan mellan europeiska regioner, en utmärkelse som bygger på den framtagna regionala S3 Roadmap, interregionalt samarbete inom Östersjöregionen och övriga Europa samt internationaliseringsområdets pilotdeltagande och fortsatta deltagande i Partnership for Innovation (PRI). Region Västerbotten är därmed en aktiv aktör i utvecklingen av EU:s framtida innovationspolitik, där ett särskilt fokus ligger på förnyelsebar energi där Västerbotten redan har en utmärkande roll i att sprida kunskap och erfarenheter till övriga regioner samt att bygga upp närmare samarbeten med andra europeiska

regioner med liknande utmaningar. Genom att aktivt söka samarbeten och att vara en pådrivande kraft i nätverk och andra sammanhang identifieras gemensamma utmaningar och återfinns innovativa lösningar. Under den kommande tiden behöver detta arbete upprätthållas och utvecklas både vad gäller samarbete med starkare och svagare regioner i Europa.

För att stärka näringslivets konkurrenskraft och länets attraktivitet kommer fortsatta insatser ske för att underlätta för företagsetableringar och att attrahera investeringar i länet samt att stödja företag att nå ut på den internationella marknaden genom export. Den tidigare samverkan och erfarenhetsutbytet mellan sakområdet näringslivsutveckling har under 2025 fått lite nya former, och denna stärkta samverkan kommer att vidareutvecklas ytterligare för att gynna alla parter på bästa sätt. Samverkan på ett systematiskt vis med länets övriga aktörer kommer också att fortsätta. Nytt är deltagandet i Team Sweden, en resurs som tillgängliggjorts genom Business Sweden och där sakområdet utgör en kontaktyta för att samverka och samarbeta bättre med landets övriga regioner och aktuella aktörer gentemot en internationell nivå.

Den svenska ekonomin bedöms befinna sig i en lågkonjunktur vidare in i 2026, vilket påverkar näringslivet olika mycket beroende på bransch. En del företag avvaktar med investeringar eller att prioritera export, andra behöver i högre grad stöd. Det är också kännbart att högre priser på energi, råvaror, teknisk utrustning och transporter påverkar både företag och kommersiell service. Västerbotten karaktäriseras av landsbygder, som kan vara extra känsliga för detta. Det är också viktigt att minnas att det inte handlar om en homogen landsbygd, utan inkluderar en mångfald och särdrag som behöver kartläggas, förstås och adresseras på rätt sätt, till exempel för att underlätta näringslivets samarbete med internationella aktörer. Det finns även en utmaning i att en stor del av länets befolkning, resurser och aktörer är koncentrerade till kusten. Visserligen finns redan ett pågående arbete för att möta obalansen och öka förståelsen för landsbygdernas unika förutsättningar, men det finns också fler möjligheter som skulle kunna tillvaratas för att skapa en mer sammanhållen och dynamisk region där alla delar bidrar till en hållbar framtid.

Beskedet om Northvolts konkurs har påverkat särskilt Skellefteå men även övriga länet, och riskerar att även påverka företagens investeringsvilja i länet. Region Västerbotten har i samverkan med Tillväxtverket och länets kommuner utvecklat en handlingsplan för hur regional utveckling hanterar varsel och stora omställningar, och under hösten 2025 har kommunerna i Västerbotten erbjudits att delta i att testa Tillväxtverkets nya etableringsguide. I skrivande stund har det amerikanska bolaget Lyten precis köpt Northvolts verksamhet i Sverige och Tyskland, och signaler har kommit om återanställning av personal. Oavsett utvecklingen för just denna verksamhet tar arbetet på regional nivå fortsatt fasta på omställningen till grön industri och betoning av hållbarhet. Den snabba omställningen ställer krav på anpassningar och samverkan samt är både utmanande och resursintensiva. Omställningen är av stor vikt och bör inte ses som enbart en regional angelägenhet utan som en fråga av nationell betydelse. I det vidare arbetet är det viktigt att beakta att graden av diversifiering eller ensidighet i näringslivsstrukturen påverkar sårbarheten.

Västerbotten har vidare en betydande skogsnäring och påverkas i stor utsträckning av förändringar i EU:s regelverk, som nästan alltid innehåller begränsningar av skogsbruket och krav på skogsägare och aktörer i skogens värdekedja. Detta är ett område som behöver ständig bevakning och påverkansarbete, vilket sker dels tillsammans med de övriga nordliga länen och dels inom Skogsprogram Västerbotten som Region Västerbotten, Länsstyrelsen Västerbotten och Skogsstyrelsen ansvarar för tillsammans. Det finns också en stor utmaning i hela skogens värdekedja i form av kompetensförsörjning.

Goda arbetsplatser och attraktiva arbetsgivare

Det regionala utvecklingsuppdraget präglas av samverkan och samarbete. Tillsammans för länets utveckling är grundläggande som begrepp för hur regionala utvecklingsnämnden förhåller sig till samarbeten över nämnders förvaltningsgränser inom Region Västerbotten, likväl som med

externa aktörer. Inför det kommande planeringsåret är det av stor vikt att prioriteringar det kommande året förhåller sig till att det råder en viss förändringströtthet efter utmanande år av pandemi, effektiviseringsuppdrag och organisationsförändringar som haft stor påverkan på nämndens verksamheter. Många av de samverkansparter som Region Västerbotten i egenskap av regionalt utvecklingsansvarig möter har också förändrade möjligheter, vilket kan medföra både förhoppningar och förväntningar om att Region Västerbotten ska kunna avlasta samt tillföra resurser.

Under 2026 kommer regionala utvecklingsförvaltningen att hantera de åtgärder som vidtas inom ramen för 2025 års riktade fullmäktigeuppdrag till nämnden. Delbeslut om åtgärder har fattats innan sommaren 2025, och ytterligare delbeslut i uppdraget om att minska personalkostnader behandlas under hösten. De konsekvenser och riskbedömningar som görs i samband med dessa beslut är viktiga att beakta i den fortsatta planeringen för att säkerställa rimliga förutsättningar för förvaltningens medarbetare. För att möta de utmaningar som åtgärderna för med sig, ska regionala utvecklingsnämnden genom fortsatta insatser verka för att förvaltningen har en god arbetsmiljö, samt en ledning och styrning som bygger på tillit, delaktighet och respekt mellan arbetsgivare och medarbetare. Under kommande period prioriteras insatser som stärker arbetsmiljö och som syftar till att behålla och utveckla medarbetare genom att tillvarata medarbetares kompetens samt säkerställa delaktighet och inflytande.

För att främja en mer öppen, tillitsfull och trygg arbetsmiljö samt minska upplevelsen av tystnadskultur, har en handlingsplan för ökad öppenhet och tillit fastställts inom regionala utvecklingsförvaltningen. Inom ramen för handlingsplanen ska insatser knutna till medarbetarsamtal, arbetsplatsträffar och det systematiska arbetsmiljöarbetet genomföras samt följas upp. Andra insatser syftar till att öka förståelsen för vikten av psykologisk trygghet och tillit i organisationen, ge medarbetare och chefer verktyg för att hantera konflikter på ett konstruktivt sätt, stärka ett gemensamt kultur- och värdegrundsarbete. För att underlätta och stödja förändringsarbete ska metodstöd och verktyg inför förändringsarbete tas fram och utbildningsinsatser genomföras.

En hållbar miljö- och klimatregion

Omvärldsfaktorer så som det pågående kriget i Ukraina, ökade geopolitiska spänningar, polarisering mellan norra och södra Sverige i energi- och industrifrågor och en osäkerhet kring nationella beslut om elnät, havsbaserad vind och kärnkraft understryker vikten av att säkerställa en god energiförsörjning. Detta eftersom det är en förutsättning för att stödja den gröna omställningen i norra Sverige, då etableringen av ny industri samt omställning av existerande är nära sammankopplad med energiförsörjningen och en lyckad omställning till fossilfri energi är kritisk för att de gröna industrierna ska kunna etablera sig i länet.

Västerbottens energisystem behöver ställas om till en hållbar och förnybar produktion

Västerbottens energisystem, likt världens energisystem, behöver ställas om till en hållbar och förnybar produktion. Region Västerbotten behöver i detta arbete vara en aktiv och samordnande part, och agerar utifrån den antagna regionala energiagendan med tre strategiska områden i fokus: Smart användning av energi; Stabil distribution av energi; Hållbar produktion med hänsyn till natur och människor.

I dagsläget har Västerbotten en förnybar elproduktion och exporterar även ca 70 procent av den producerade elen, vilket gör att länet på många sätt ligger före i omställningen. Det krävs dock vidare insatser för att energisystemet ska bli fossilfritt. För att omställningen ska bli så bra som möjligt ställs krav på nytänkande och smarta lösningar inom energiområdet för att möta behoven av energieffektivisering, systemkopplingar, nya innovationer och nya samarbeten.

Ett flertal aktörer har utifrån antagna direktiv och beslut på EU- och nationell nivå samt utifrån pågående implementering fått uppdrag att stödja kommunal och regional energiplanering, vilket bidrar till frågans aktualitet. För Västerbottens del är inte minst frågorna om nätkapacitet och

utbyggnadsmöjligheter av stor betydelse, liksom frågan om hur lokal nytta kan förstärkas. Mycket av utmaningarna baserar sig i att elnäten i länets inlandskommuner inte är utbyggda på samma sätt som längs kusten och med begränsade möjligheter att koppla in sig på nätet, både om man vill konsumera eller producera el. I kustkommunerna byggs näten ut på positiva prognoser, men i inlandet utgår prognoserna från avfolkning och avveckling vilket leder till en ond cirkel. Diskussioner och tester som rör tillståndsprocesser och målkonflikter är också aktuella, och det är viktigt att följa det arbete som pågår nära för att kunna påverka det för länets bästa.

Samverkan kring länets energifrågor sker i hög grad inom samverkansplattformen FREIA, som samlar energiaktörer i Västerbotten och energiaktörer med påverkan på länet under Region Västerbottens och Länsstyrelsen Västerbottens ledning. Prioriterade områden inom energiområdet inkluderar kapacitet i elnätet och för Västerbotten särskilt uttagspunkter i elnätet, energiplanering, energilagring samt målkonflikter och tillståndsprocesser, särskilt kopplat till nya typer av gröna industrier för Västerbotten.

För att Västerbotten ska kunna behålla sin position som föregångare i omställningen behöver området fortsätta utvecklas på både kort och lång sikt, både inom sakfrågan och i samverkan med övriga sakområden. En viktig fråga för även detta arbete är intern kompetens och personalresurser för att kunna möta de behov och möjligheter som finns. I stort sett allt arbete sker idag i projektform, vilket är sårbart på sikt.

Stärkt forskning, utbildning och innovation

Ett antal stora globala samhällsutmaningar och kriser driver utvecklingen mot stora omställningar. Det är utmaningar och kriser som byggts upp under lång tid men som nu har utvecklats till en "perfekt storm" av samhällsförändringar som är sammanflätade eller beroende av varandra. Behovet och efterfrågan av innovation och innovationsledning har därför ökat.

Under 2024 publicerades ett flertal uppmärksammade rapporter som visar på att Europa halkar efter både USA och länder i Asien i fråga om konkurrens- och innovationskraft. Detta återspeglas även i den forskningsmässiga utvecklingen där exempelvis investeringarna i forskning i Kina och ett fåtal globala techbolag är synnerligen kraftfulla. Som en respons på detta innefattas en ny konkurrenskraftsfond och ett nytt ramprogram för forskning och innovation i EU-kommissionens förslag till långtidsbudget 2028-2035 som presenterades i juli 2025. Enligt förslaget ska nästa ramprogram för forskning och innovation få nästan 80 miljarder euro mer än nuvarande ramprogram, vilket är en kraftfull förstärkning. Specifika områden som pekas ut i programförslaget är exempelvis klimat, digitalisering, rymd och försvar.

Regional innovationsledning

Aktörer i Västerbottens regionala innovationsekosystem kommer på olika sätt att påverkas av de globala samhällsutmaningar som driver utvecklingen mot stora omställningar. Den samlade förmågan och kapaciteten till innovation kommer att vara avgörande om Västerbotten ska lyckas vara en nytänkande och smart region. Regional innovationsledning har där en nyckelroll.

Under de senaste åren har begreppet dubbel användning (dual usage) inom innovationsområdet aktualiserats genom det svenska medlemskapet NATO. Svenska aktörer har fått tillgång till Natos egna innovationsprogram Diana och det har tillsammans med dubbelanvändning påskyndat samarbeten mellan universitet, företag och offentlig sektor inom framför allt så kallade djupa innovationer som är komplexa, använder AI och stärker samhället i såväl fredstid som krigstid. Denna dynamik i innovationslandskapet i kombination med Västerbottens geografi med stor tillgång till vatten, skog och luftrum kan utveckla och stärka Västerbottens ställning i utveckling av innovationer som kräver trygga skyddande miljöer och skapa fördelar på lång sikt.

Region Västerbottens arbete med regional innovationsledning utgår från den regionala innovationsstrategin för Västerbotten 2022-2030 (RIS). Under 2026 är avsikten att revidera strategin för att aktualisera den och koppla den till såväl nationella som europeiska satsningar och initiativ inom innovationsområdet.

Region Västerbottens ökade förmåga och kapacitet till regional innovationsledning har under året utvecklats ytterligare för att bättre möta framtida utmaningar och möjligheter. För att framgångsrikt bedriva ett övergripande långsiktigt arbete krävs riktade projektinsatser som steg på vägen. Stödresurser och miljöer för innovation finns idag lokaliserade till de kustnära städerna, ofta i anslutning till de universitet som är verksamma i länet eller till olika främjarorganisationer. Under hösten 2025 startas projektet VRISP (Västerbotten Regional Innovation & Science Park) upp för att skapa en regional innovationsplattform som ska möjliggöra att företag och organisationer i hela Västerbotten får bättre tillgång till stöd, resurser och miljöer för innovation och därigenom kan stärka sin konkurrens- och attraktionskraft.

Hållbar turism genom ökad innovation

Turismen i världen förväntas att fortsätta öka kraftigt och bli en allt viktigare del av även Sveriges ekonomi. Växande turism innebär många möjligheter och kan bidra till hållbar platsutveckling och ökad attraktion för alla som lever, verkar, bor på och besöker en plats, men det kan också leda till utmaningar för lokalsamhället.

För att till fullo ta till vara på turismens potential att bidra till välmående och hållbara samhällen behövs ökat samarbete, ny kunskap, nya arbetssätt och ofta helt nya lösningar. Ökad innovation är avgörande för både samhällsutveckling och konkurrenskraft inom turismen. Begreppet innovation handlar om att omvandla idéer till hållbara produkter, tjänster och processer, och här kan arbetet växlas upp i Västerbotten.

Med Responsible Tourism Program bidrar Region Västerbotten till ett innovativt och samlande grepp som kan komma till nytta även på nationell nivå. Hållbar turism bidrar till samhällsutveckling genom att både skapa lokalt värde och adressera globala utmaningar. Genom samarbete och systematisk innovation implementeras lösningar som stärker lokalsamhällen, bidrar till hållbarhet och gör Västerbotten och Sverige till en mer attraktiv turistdestination.

Nämndens inriktning för kompetensförsörjning

Regionala utvecklingsnämnden har ett dubbelt uppdrag vad gäller kompetensförsörjning. Dels uppdraget att som arbetsgivare och anställande myndighet kompetensförsörja den förvaltning som ska tillvarata nämndens uppdrag, dels det regionala kompetensförsörjningsuppdraget som möter upp Västerbottens läns samlade behov av kompetensförsörjning.

Som arbetsgivare och anställande myndighet, så har regionala utvecklingsnämnden under tidigare planperiod prioriterat ett tillitsfullt förhållningssätt för ledning och styrning mellan arbetsgivare och medarbetare som bygger på delaktighet, förtroende och respekt. Fortsatta insatser inom detta område är av största vikt för att stärka Region Västerbottens attraktivitet som arbetsgivare. Den handlingsplan som fastställts under 2025 för ökad öppenhet och tillit kommer att utgöra en grund för det fortsatta arbetet. Insatser kopplade till värdegrundsarbete, konflikthantering, kultur samt insatser som syftar till att stärka chefers och medarbetares förutsättningar för att leda i förändring kan bidra positivt till detta. Grundfundamentet ska vara det systematiska arbetsmiljöarbetet och ett gott samarbete mellan arbetsgivare, fack och skyddsombud.

Vad gäller nämndens uppdrag att möta länets samlade behov inom ramen av regional kompetensförsörjning så är det främst genom regionala utvecklingsinsatser som kompetensförsörjningsutmaningen kan mötas. Genom insatser för att matcha kompetens, stötta huvudmän som har det formella ansvaret för utbildning och fortbildning, stödja flexibla utbildningsvägar samt genom att samverka med andra offentliga aktörer. Men även utifrån att bidra till ett attraktivt och hållbart län där människor vill leva och bo. Genom att stödja samhällsstrukturer som skapar attraktiva livsmiljöer och genom att attrahera besökare till länet och synliggöra Västerbotten som platsen för ett gott liv, kan regionen växa ytterligare och locka människor som vill etablera sig här, vilket även bidrar till kompetensförsörjningen.

Ett exempel på hur regional utveckling bidrar till att stärka kompetensförsörjningen i regionen är genom den regionala kulturverksamheten som samverkanspart. Genom att hantera Region Västerbottens finansiering av studieförbund och de rörelsedrivna folkhögskolorna i länet samt en rad organisationer som engagerar barn och ungas samhällsengagemang. Sammantaget bidrar detta till regionens kompetensförsörjning genom att människor ges möjlighet att utveckla sin kompetens men också möjligheten att delta och utveckla sitt kreativa skapande och/eller sitt samhällsengagemang. Allt bidrar sammantaget till länets attraktivitet och gör Västerbotten till en plats att leva och bo på.

Nämndens plan för hållbar ekonomi och prioriteringar av resurser

I det upprättade tjänstepersonunderlaget Planeringsförutsättningar 2026S föreslås en nettoram för verksamheten i Region Västerbotten totalt på 11 321 miljoner kronor. Förändringen 2025 till 2026 utgörs av indexuppräknings på 284 miljoner kronor, minskade kostnader för externa pensioner motsvarande 61 miljoner kronor och ökade avskrivningskostnader på 13 miljoner kronor. Verksamhetens nettoram föreslås i planeringsförutsättningarna 2026 öka med 139 miljoner kronor för att finansiera idag ofinansierade poster i verksamheten. Vilka av de ofinansierade posterna som föreslås hanteras genom detta, framgår inte av underlaget. Om och hur dessa medel kan användas i verksamheterna, är avhängigt den skatteprognos som publiceras i slutet av augusti 2025. Ramarna per nämnd har räknats upp med löne- och prisindex exklusive läkemedel och pensionseffekt.

För regionala utvecklingsnämnden föreslås en ekonomisk ram på 448,4 miljoner kronor (år 2025 var budgetramen 438 miljoner kronor.) Budgeten är reducerad med -2,7 miljoner kronor i förhållande till 2025, varav 1 miljon på grund av minskat PO-påslag och resterande del beror på ändrade redovisningsprinciper för finansiell leasing. Justering har även gjorts med löne- och prisindex motsvarande plus 13,5 miljoner kronor.

I bilagan Ej finansierade poster 2025 listas kollektivtrafiken som en ej finansierad post kopplad till regionala utvecklingsnämnden. Beloppet bedöms uppgå till cirka 28 miljoner kronor, och avse kollektivtrafikbolagen Norrtåg AB samt Länstrafiken i Västerbotten AB, till största del relaterat till osäkerhet kring avtal med Trafikverket och avtal avseende trafik kostnader.

Regionala utvecklingsnämnden önskar påtala att de senaste årens fullmäktigeuppdrag med besparingar har haft en stor påverkan på förutsättningarna för det regionala utvecklingsuppdraget i en tid när betydelsen av regionala utvecklingsinsatser varit stora. Anställningsstopp för administrativa tjänster, besparingar i form av budgetreduceringar inför 2025 med 8 miljoner för att nämna några exempel. Åtgärderna har, och kommer med stor sannolikhet framledes påverka det regionala utvecklingsuppdragets genomförande. All påverkan är dock inte mätbar. I samband med delbeslut i fullmäktigeuppdrag om att minska personalkostnader vid nämndens junisammanträde har ett antal risker belysts. Som tidigare rapporterats, så är ytterligare beslut att vänta under hösten.

I planeringsförutsättningar 2026, sid 23, framgår att det finns en buffert i regionstyrelsens budget på 214 miljoner kronor. Det framgår att om utrymmet finns kvar i beräkningarna inför regionplansarbetet finns möjlighet att fördela bufferten mellan nämnderna utifrån behov. Regionala utvecklingsnämnden vill i detta sammanhang anföra att nämndens budgetram bör utökas för att stärka Region Västerbottens förutsättningar för en långsiktigt hållbar ekonomi. Det regionala utvecklingsuppdraget i dess olika beståndsdelar bidrar till länets skatteintäkter, i sin tur påverkar detta även finansieringen av samtliga välfärdsuppdrag – regionala likväl som kommunala. I planeringsförutsättningarna beskrivs den osäkerhet som Northvolts konkurs kan medföra för skatteintäkter och statsbidrag. Mot bakgrund av att en ny aktör kliver in som ägare, finns det förutsättningar att bidra till en mer positiv utveckling av länet, de möjligheterna måste tas tillvara.

De senaste åren har regionala utvecklingsnämndens budgetram varit underfinansierad i relation till vad som gjorts känt om behov. I synnerhet gäller detta medel som ska finansiera den regionala kollektivtrafiken. En utmaning i sammanhanget är den tidplan som råder för Region Västerbottens budgetprocess, och hur detta hänger samman med bolagens samt övriga delägares och finansörers tidplaner. Befarade underskott har hanterats genom åtgärder av olika slag, och under hösten 2024 kunde ett befarat underskott vändas till överskott – till stor del även det beroende av faktorer som ligger bortom nämndens kontroll att påverka i form av exempelvis inflation och kostnadsutveckling vad gäller drivmedel.

Anslaget för kollektivtrafik behöver ligga på en nivå som motsvarar den styrning som finns från regionfullmäktige till regionala utvecklingsnämnden genom de planeringsföresättningar för kollektivtrafik som regionfullmäktige beslutat om. Planeringsföresättningarna för kollektivtrafik fastställs årligen inför planeringsåret och utgör grund för den trafikbeställning som regionala utvecklingsnämnden i sin tur beslutar om. Trafikbeställningen styr därefter de budgetar som kollektivtrafikbolagen Länstrafiken i Västerbotten AB samt Norrtåg AB fastställer och som därmed utgör Region Västerbottens finansiering av kollektivtrafik. Regionala utvecklingsnämnden har i samband med delårsrapport per april lyft behovet av att se över långsiktig finansiering av den regionala kollektivtrafiken, och vill även i detta sammanhang understryka behovet.

Region Västerbottens verksamhetsmedel riktade till regional kulturverksamhet syftar till att upprätthålla en långsiktig och stabil kulturell infrastruktur och ge möjlighet för de aktörer som ingår i denna att utvecklas. En regional närvaro och relevans förutsätter en huvudman som har möjlighet att genomföra och levererar på uppdraget i enlighet med de intentioner som är överenskommet - enligt avtal, överenskommelse, uppdrag eller direktiv. Flertalet av kulturverksamheterna har sedan många år tillbaka utmaningar med att genomföra sina uppdrag med befintligt anslag. Mot bakgrund av inflationen med ökade kostnader blir svårigheten än större. Särskilt utmanande blir den sammantagna bilden då det statliga anslaget inom kultursamverkansmodellen på grund av en generell besparing i hela statsförvaltningen minskades med en procent, vilket motsvarar 17,5 mkr per år (2024–2026). När medel fördelades till regionala kulturverksamheter för verksamhetsåret 2025 vid nämndens sammanträde i mars 2025, så innebär detta en minskning i förhållande till tidigare år med 0,17 procent. Dock så minskade det statliga anslaget med en större andel – med 0,61 procent. För att mildra konsekvenserna för externa kulturverksamheter så långt som möjligt, så innebär regionala utvecklingsnämndens beslut att omfördelning gjordes genom att använda den statliga anslagsdelen för mångkulturen (374 tkr) för att dämpa effekterna av den statliga anslagsminskningen.

För att ta tillvara de möjligheter som finns för en hållbar utveckling i Västerbotten, behöver resurser till det regionala utvecklingsuppdraget från Region Västerbottens sida värnas – och inom en snar framtid växa. Till och med om ambitionsnivån är att bibehålla nivån av de insatser som görs idag. Kännedom om det regionala utvecklingsuppdraget och hur regionala utvecklingsinsatser förmeras, behöver därför spridas. Förståelsen för varför regionala utvecklingsinsatser är viktigt för alla aspekter som bidrar till att människor vill besöka, bosätta sig och leva i Västerbotten behöver vidgas. Det innebär att dela vidare förståelsen till invånare, samarbetsparter och andra aktörer, men även internt inom Region Västerbotten med övriga nämnder och förvaltningar. Därför är det strategiskt viktigt att Region Västerbottens utvecklingsarbete stärks i hela regionen. Detta kan innebära att den fysiska närvaron ska öka i kommunerna för att utveckla ett effektivt resursutnyttjande och anpassa insatserna till lokala förutsättningar. Västerbottens framtid kan stärkas genom att utveckla bilden av norra Sverige i omvärlden och vad Västerbotten kan erbjuda i synnerhet. Därför är fortsatta insatser som synliggör Västerbotten som en plats att besöka, leva och utvecklas på som attraherar både besökare, nuvarande och nya invånare, samt etableringar och investeringar viktiga.

Nämndens investeringsplanering

I det förslag till investeringsplan som åtföljer Planeringsföresättningar 2026 beskrivs inledningsvis att investeringsplanen inte bedöms innebära några större förändringar totalt sett,

jämfört med beslutad investeringsplan 2025-2028. De höga investeringsnivåerna medför att nyupplåning på 600 miljoner kronor bedöms nödvändiga för åren 2026-2029, dock behövs resultatförbättrande åtgärder på omkring 450 miljoner kronor behövs för att möta föreslagen budget och minska lånebehovet. I bilaga Investeringsplan Region Västerbotten 2026-2029 aviseras att om ingen resultatförbättring sker, riskerar lånebehovet öka kraftigt. I förslag till investeringsplan uppskattas det kunna innebära en ökad låneskuld på omkring 2 000 miljoner kronor för planperioden.

Regionala utvecklingsnämnden föreslår i bilaga Investeringsplan Region Västerbotten 2026-2029 i Planeringsförutsättningar 2026 tilldelas 1 miljon kronor under 2026 (totalt fyra miljoner under planperioden 2025-2028) exklusive indexuppräknings. Främst avser detta investeringar i konst inom ramen för Region Västerbottens konstverksamhet, i övrigt ligger löpande reinvesteringar i planen (exempelvis i teknik för filmverksamheten). Investeringar för konst för Skellefteå nya vårdbyggnad och NUS norra labhus prioriteras, och kommer senare att omfördelas mellan berörda investeringsområden.

Nämnden bedömer att investeringsmedel avsatta till regional utveckling är en förutsättning för att regionala utvecklingsnämnden och Region Västerbotten ska kunna verkställa fullmäktiges fattade beslut om exempelvis utsmyckning av konst i offentliga lokaler, samt upprätthålla filmverksamheten. Regionala kulturverksamheten har ett löpande behov att ersätta teknik inom Film i Västerbottens verksamhet. Film är i sig en teknikintensiv verksamhet och särskilt i takt med digitaliseringens krav på nya relevanta verktyg, både fysiska men inte minst digitala. Under 2026 behövs inköp av kringutrustning för kameror samt ny filmpedagogisk teknik till Film i Västerbotten. De ökande priserna gör att Film i Västerbotten har ett behov av en uppräknings.

Det bör i samband med detta noteras att den föreslagna tilldelningen till regionala utvecklingsnämnden om 1 miljon kronor årligen legat på denna nivå de senaste åren, oaktad kostnadsutveckling i övrigt. Över tid riskerar detta att urholka investeringar kopplade till regional utveckling om exempelvis kostnadsutveckling för teknik, och inflation ej beaktas.

Det krävs också löpande investeringar för att hantera Region Västerbottens investeringar i offentlig konst på ett rättssäkert och effektivt. De senaste två åren så har funktionen för offentlig konst fört över samtliga 19 000 konstverk till en ny digital plattform vilket är grunden för att inventera och säkerställa samlingarna enligt lag och Region Västerbottens egna revisorers rekommendation. Verksamhetens behov av offentlig gestaltning är också omfattande i takt med att regionen investerar i fastigheter och lokaler över hela länet. I många av länets kommuner är den offentliga konsten i Region Västerbottens lokaler det möte medborgarna har med offentlig konst som både utgörs av samtida verk men även av det konstnärliga kulturarv som tidigare generationer lämnat över.

Regionala utvecklingsnämndens bedömning är att investeringsplanen inte har någon effekt på driftbudget.

Konsekvensen av beslutade utökningar i Norrtågs fordonflotta hanteras separat

Nämndens övriga synpunkter

Regionala utvecklingsnämnden tackar för möjligheten att tillföra ytterligare aspekter inför det fortsatta arbetet med att bereda Regionplan 2026.

Regionala utvecklingsnämnden har tidigare påtalat behovet att se över hur Region Västerbotten hel- och delägda bolag inarbetas i den samlade budgetprocessen i såväl enskilda ärenden som i förra årets återkopplingsrapport. Detta behov kvarstår. En utmaning i sammanhanget är den tidplan som råder för Region Västerbottens budgetprocess, och hur detta hänger samman med bolagens samt övriga delägares och finansiärers tidplaner.

Det uppdrag som lämnats till regionala utvecklingsnämnden att utöva ägarrollen i de bolag som faller inom nämndens ansvarsområden, genom exempelvis löpande uppsikt, uppdrag att föra dialog, innebär inte att det är regionala utvecklingsnämnden som har finansieringsansvaret för dessa bolag. Det ansvaret ligger ytterst på regionfullmäktige. De senaste åren har nämnden efter genomförda bolagsdialoger och uppkomna ärenden överlämnat identifierade behov av utökade anslag från Region Västerbottens bolag till regionstyrelsen för vidare beredning, men utan att behoven kunnat mötas. Resultatet har blivit att finansiering av bolagens verksamhet kommit att belasta regionala utvecklingsnämndens ordinarie budgetram. Över tid riskerar detta utarma finansieringen av det regionala utvecklingsuppdraget i övrigt. Det är en förutsättning för att regionala utvecklingsnämnden på sikt ska kunna utföra uppdraget att utöva ägarrollen i angivna bolag för Region Västerbotten. Bolagen är en del av Region Västerbottens samlade verksamhet och kan därmed även med fördel beaktas i det fullmäktigeuppdrag om att Stärka Region Västerbottens ledning och styrning som fortsatt föreslås i planeringsförutsättningarna för 2026.

Inom Region Västerbotten finns en struktur för förvaltningsövergripande samverkan om regionens ägarstyrning där ägarstrateg inom regionala utvecklingsförvaltningen samarbetar nära ägarstrateg inom regionstyrelsens förvaltning i den fortsatta utvecklingen av Region Västerbottens ägarstyrning. En beredningsgrupp som samlar representanter från regionstyrelsens förvaltning och regionala utvecklingsförvaltningen stödjer samarbete i gemensamma frågeställningar. Inom regionala utvecklingsförvaltningen samarbetar ansvarig ägarstrateg med berörda tjänstepersoner från förvaltningens verksamheter samt med ägarstrateg inom regionstyrelsens förvaltning löpande inför beredning av bolagsärenden. Samverkan sker även med berörda bolag, samt övriga delägare.

Under 2026 och den resterande planeringsperioden kommer fortsatta utvecklingsinsatser i enlighet med av beredningsgruppen överenskomna prioriteringar att genomföras.

I bilaga till denna återkopplingsrapport finns en sammanställning av uppgifter som överlämnats från de hel- och delägda bolagen inom regionala utvecklingsnämndens ansvarsområden under 2025 inför bolagsdialoger, i samband med delårsbokslut och årsredovisning 2024.

Bilagor

Bilaga 1 Regionala utvecklingsnämndens uppdrag och förvaltning

Bilaga 2 Återkoppling om bolagens förutsättningar 2026